

مقایسه اختلال‌های خواندن در بین دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه

حمیرا احمدی^۱، عثمان محمودی^{۲*}، جبار صالح^۳، غفار کریمیانیپور^۴

چکیده

دوزبانه‌ها درصد بالایی از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند. افراد دوزبانه در بیشتر کشورها از جمله ایران با مشکلات زبانی و یادگیری متعددی مواجه‌اند. پژوهش حاضر اختلال‌های خواندن را در دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه مقایسه می‌کند. در این پژوهش علی‌مقایسه‌ای از میان تمامی دانش‌آموزان پسر پایه سوم که در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ در شهرستان روانسر مشغول به تحصیل بودند، ۸۸ دانش‌آموز (۴۴ نفر دانش‌آموز کرد زبان و ۴۴ نفر دانش‌آموز فارسی زبان) با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، انتخاب و مقایسه شدند. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های محقق‌ساخته درک لغت و درک مطلب و آزمون معلم‌ساخته جهت اخذ نمرات پایانی خواندن به دست آمد. داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس چندمتغیره تحلیل شدند. نتایج نشان داد که بین دو گروه در زمینه اختلال‌های خواندن تفاوت معناداری وجود دارد، کودکان یک‌زبانه در زمینه درک لغات، آزمون کلاسی و نمره کلی خواندن به طور معناداری بهتر از دانش‌آموزان دوزبانه بودند. اصلاح نظام آموزشی، تدوین و تدریس مواد و دروس مختص دوزبانه‌ها می‌تواند روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوزبانه و کاهش اختلال‌های یادگیری در آنها را تسریع کند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند در برنامه‌های آموزشی تربیت معلمان و روش تدریس کاربرد داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: اختلال‌های خواندن، دانش‌آموزان، یک‌زبانه و دوزبانه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

-
۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنندج
 ۲. دانشجوی دکتری مشاوره خانواده، دانشگاه شهید چمران اهواز (mahmoudi.osman@gmail.com)
 ۳. دانشجوی دکتری روان‌شناسی کودکان استثنایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران
 ۴. دانشجوی دکتری علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی

امروزه در سطح جهان، کشورهایی وجود دارند که در آنها دو یا چند زبان مختلف رایج بوده، اما تنها یکی از زبان‌ها به عنوان - زبان مشترک یا - زبان رسمی - پذیرفته شده است و آموزش نیز بر اساس همان زبان رسمی صورت می‌پذیرد، اگر زبان کودک و زبان آموزش متفاوت باشد پدیده دوزبانی وجود می‌آید، که در آن فرد می‌بایستی علاوه بر زبان مادری زبان دیگری را نیز بیاموزد، بنابراین کوشش‌های او برای کسب علم بیشتر از افراد تک‌زبانه است (والس، ۲۰۱۰؛ کمالی، ۱۳۸۴).

شواهد حاکی از این واقعیت است که دوزبانی به عنوان یک پدیده در تمام کشورها وجود دارد. سیلور (۲۰۱۰) نشان داد که حدود نیمی از جمعیت دنیا دوزبانه هستند. کشور ما از جمله کشورهایی است که هم به لحاظ فردی و هم به لحاظ اجتماعی دوزبانه است؛ یعنی هم افراد زیادی هستند که از دو زبان در ارتباط استفاده می‌کنند و هم خود جامعه ما از گروه‌هایی با زبان‌های متفاوت تشکیل شده است، با وجود این، در کشور ما برنامه‌های آموزشی و به طور کلی نظام آموزشی یک‌دستی در مورد تمامی دانش‌آموزان اجرا می‌شود، صرف نظر از این که میزان آشنایی آنها با زبان فارسی به عنوان زبان رسمی آموزش چقدر است. در حالی که مهم‌ترین چالش کودک فارسی‌زبانی که در مناطق فارسی‌زبان شروع به تحصیل می‌کند خواندن و نوشتن است (بروکی، اینگنر، ثورل و بولین، ۲۰۱۰). کودکان غیرفارسی‌زبان در سایر نقاط کشور ابتدا لازم است خود زبان فارسی را یاد بگیرند، آنها لازم است که ابتدا مطالبی را که به زبان فارسی گفته می‌شود، بفهمند و سپس وارد مقوله خواندن و نوشتن شوند (علایی، ۱۳۸۴). در ایران که دارای اقلیت‌های قومی مختلف با گونه‌های زبانی زیاد است، شیوه غالب دوزبانه شدن از طریق آموزش رسمی است، که مدرسه می‌تواند به عنوان اولین و مهم‌ترین متولی پرورش توانایی‌های زبانی چنین افرادی باشد (هوسپیان، ۱۳۸۷).

کودکان غیرفارسی‌زبان ساکن روستاهای دورافتاده که نه تنها محاوره مردم در آن‌جا غیر فارسی است (مثلاً کردی) بلکه بسیاری از آنها ممکن است به رادیو و تلویزیون دسترسی نداشته باشند. بیشتر این کودکان در خانواده‌های کم‌سواد، بی‌سواد و ناآشنا به زبان فارسی زندگی می‌کنند و طبق گزارش‌هایی که از پژوهش ابعاد دوزبانی در استان‌های مختلف کشور به عمل آمده است این کودکان از طرف اولیا یاری درسی نمی‌شوند و یا کمک‌های درسی به آنها به زبان بومی است. این مسئله، عاملی در مردودی و ترک تحصیل دانش‌آموزان خواهد بود. زیرا ساختمان زبانی منقوش در ذهن کودک با ساختار زبانی مدرسه تفاوت زیادی دارد (فیاضی بارجینی، ۱۳۸۹). از نظر یمینی (۱۳۷۱) ورود چنین کودکی به مدرسه یک حادثه ناگوار برای اوست که پیامدهای منفی بر پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی، عاطفی، شناختی وی دارد زیرا کودک در برابر زبانی قرار می‌گیرد که با آن ناآشناست و در محتوای فرهنگی وی یافت نمی‌شود، در نتیجه یک فاصله ارتباطی بین کودک و مدرسه برقرار می‌شود. خانزاده (۱۳۷۱) نیز معتقد است کودکانی که پیش از دبستان زبان مادری خود را به صورت شفاهی با زبان غیر فارسی فراگرفته و در ورود به مدرسه خواندن و نوشتن را به زبان دوم یاد می‌گیرند، این زبان با تجربه‌های قبلی آنها ارتباط ندارد و از طرف دیگر زبان دوم فقط در کارکرد شناختی آن مورد استفاده قرار می‌گیرد، در نتیجه بسط زبانی که تبلور خلاقیت است رشد نمی‌یابد.

خواندن یکی از چهار مهارت یادگیری زبان است و در واقع یک مهارت اساسی و ممکن در یادگیری زبان است. یکی از قوی‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده انواع حافظه که در موفقیت و پیشرفت

مقایسه اختلال‌های خواندن در بین دانش‌آموزان و ...

تحصیلی دانش‌آموزان مخصوصاً دانش‌آموزان دبستانی، تاثیر دارد مهارت‌های خواندن و مهارت‌های زبانی است (ترن و پیچ، ۲۰۰۹). مطالعه موضوع خواندن در افراد دوزبانه، به دلیل پیچیدگی‌های دو مقوله خواندن و دوزبانگی اهمیت بسیاری دارد و ضرورت پرداختن به این موضوع را دوچندان می‌کند. مهارت‌های رمزگشایی^۱ واژه‌ها در فرایند خواندن (که شامل بازشناسی^۲ واژه، تشخیص حروف و دسترسی به خزانه واژگان است) تحت تاثیر زبان دوم قرار گرفته و شرایط خاصی را ایجاد می‌نماید (کرمی نوری و همکاران، ۲۰۰۸). اعتقاد عام براین است دانش‌آموزی که خواندن را به زبانی غیر از زبان مادری یاد گیرد، با دشواری‌های بیشتری در خواندن مواجه خواهد شد (رومین، ۱۹۹۷). زیرا معمولاً ساختار دو زبان با هم متفاوت است و فرد قواعد واج‌شناختی، دستوری و معنایی زبان اصلی را آموخته و این دانش بنیادین ممکن است نوعی بازداری پس‌گستر باشد (لیون، شای ویتز و شای ویتز، ۲۰۰۳). نتایج اندک بررسی‌های مربوط به روانی و صحت خواندن در یادگیرنده‌های خواندن در زبان دوم حاکی از این بوده‌اند گروهی که در خانه و مدرسه و محیط از زبان اول استفاده می‌کنند، به دلیل تبحر نیافتن در عناصر گفتاری زبان دوم در درک و تمیز اصوات گفتاری که بنیاد خواندن هستند با مشکل مواجه می‌شوند، بنابراین این نوع کسب سواد کندتر و نیازمند اختصاص ظرفیت پردازشی، توجه و زمان بیشتری است. اما پژوهش‌های دیگر درباره دوزبانگی نشان داده‌اند که آموختن دو زبان موجب افزایش آگاهی زبانی، دانش معنایی و رشد سیستم نمادین فرد می‌شود (نیکول، ۲۰۰۱). اگر نظام آموزشی بدون ایجاد بنیادهای اساسی زبان دوم، سواد را به این زبان بیاموزد بنیادهای ساختاری زبان اول مانعی در راه یادگیری کارآمد زبان دوم و سواد خواهد بود که در این بین، خواندن به دلیل این که ریشه در مهارت‌های زبانی دارد، ممکن است بیشترین آسیب را ببیند.

در رابطه با دوزبانگی و تاثیرهای آن پژوهش‌های بسیاری در سال‌های اخیر در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است، که تعدادی از این پژوهش‌ها مؤید این نکته است که دوزبانگی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تاثیر مثبت می‌گذارد (کوهنرت و بیتس، ۲۰۰۶؛ یاتونین، ۲۰۱۱) و نتایج سایر پژوهش‌ها حاکی از تاثیر منفی دوزبانگی بر پیشرفت تحصیلی و یادگیری و خواندن دانش‌آموزان است (شاه محمدی، ۱۳۸۴).

زبان فارسی به عنوان ابزار رسمی آموزش می‌تواند در روند آموزش اختلال ایجاد کند. بنابراین باید به پدیده دوزبانگی توجه بسیار داشت، یعنی باید برنامه‌های عادی را بر اساس دوزبانگی انجام داد نه تک زبانگی. یادگیری خواندن و کسب سواد خواندن، کلید همه یادگیری‌ها است، زیرا اغلب یادگیری‌های درسی از طریق آن صورت می‌گیرد، برای یادگیری دروس دیگر باید به مهارت درک مطلب و توانایی خواندن مسلط بود. اگر نظام زبان‌آموزی محیطی پویا و فعال که مبتنی بر نظریه‌های روان‌شناسی تربیتی است برای آموزش خواندن و کسب سواد خواندن فراهم ننماید، در حقیقت زمینه را برای مشکلات خواندن و درک مطلب مشابهی رو به رو می‌کند. دانش‌آموزان کرد زبان در شروع آموزش رسمی و بعد از آن به اندازه کافی با زبان مورد آموزش یعنی زبان فارسی برخورد ندارند که این خود باعث بروز مشکلاتی در زمینه خواندن می‌شود، عدم تسلط کافی به زبان فارسی و در دانش‌آموزانی که فارسی، زبان دوم آنهاست از همان دوره ابتدایی شروع می‌شود و ممکن است در مقاطع تحصیلی بالاتر به علت عدم تکلم

1. Decoding
2. Recognition

و کاربرد زبان فارسی در مکالمات روزمره مشکلات زیادی برای این افراد ایجاد نماید و حتی این مشکلات در دانشگاه نیز ممکن است مشاهده گردد. از آن جا که دانش‌آموزان در امر تحصیل نیازمند خواندن و درک مطلب درسی هستند، هرگونه مشکلی در خواندن می‌تواند موفقیت تحصیلی آنها را دچار مشکل نماید. با توجه به اهمیت موضوع و با توجه به اینکه تاکنون پژوهش مشخصی در رابطه با موضوع صوت نگرفته است از این رو، هدف این مطالعه تأکید بر اختلال‌های خواندن و مؤلفه‌های مرتبط با آن است. به همین منظور تلاش شد تا اختلال‌های خواندن و مؤلفه‌های مرتبط با آن شامل درک معنی واژه‌ها و درک مطلب در دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه بررسی و مقایسه شود.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: طرح پژوهش حاضر توصیفی از نوع علی - مقایسه‌ای است. جامعه مورد مطالعه شامل تمامی دانش‌آموزان پسر سوم ابتدایی شهرستان روانسر در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ بود (۳۰۰ نفر). با توجه به فرمول کوکران تعداد ۸۸ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. از این ۸۸ دانش‌آموز پسر، ۲۳ نفر یک‌زبانه و ۶۵ نفر دوزبانه بودند.

ب) ابزار پژوهش: به منظور جمع‌آوری داده‌ها از دو آزمون به شرح زیر استفاده شده است:

۱) آزمون محقق‌ساخته جهت اخذ نمرات درک لغت و درک مطلب: به منظور ساخت این ابزار پس از ساخت سوالات این آزمون از روی محتوای کتاب‌های درسی، از ۶ نفر از معلمان پایه سوم ابتدایی خواسته شد که روایی محتوایی آزمون محقق‌ساخته را به طور نظام‌مند بازبینی و ارتباط آن را با حیطه محتوایی شده ارزیابی کنند و بررسی کنند ابزار اندازه‌گیری تا چه حد درک لغت و درک مطلب را اندازه‌گیری می‌کند. سپس مقیاس مربوطه در یک گروه نمونه ۳۰ نفری اجرا شد و مشکلات مربوط به درک سؤال‌ها، تکمیل پرسشنامه و برآورد زمان لازم برای اجرای اصلی اجرا شد، پس از واریس پاسخنامه‌ها و حذف موارد ناقص و بدون جواب، روایی و پایایی ابزار به منظور اجرای نهایی محاسبه شد. در ارزیابی روایی محتوایی ۵ نفر از معلم‌ها تایید کردند که پرسش‌های آزمون حیطه محتوایی را به اندازه کافی منعکس می‌کند و محتوا از خود کتاب‌های درسی گرفته شده است، همچنین روایی محتوایی آزمون با استفاده از نظر استادها تایید شد. به منظور تعیین پایایی آزمون قبل از اجرای اصلی، آزمون روی نمونه‌ای که شامل ۳۰ نفر از دانش‌آموزان که به صورت تصادفی از جامعه آماری انتخاب شدند اجرا گردید و آزمون دو بار و با فاصله دو هفته روی دانش‌آموزان اجرا شد. در نتایج به دست آمده، ضرایب پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ در حوزه درک لغات $0/87$ ، درک مطلب $0/72$ به دست آمد، که تمامی ضرایب در حد بالا و قابل قبولی هستند.

۲) آزمون معلم‌ساخته جهت اخذ نمرات پایانی خواندن از کتاب بخوانیم: به منظور ساخت این ابزار پس از ساخت سؤال‌های این آزمون از روی محتوای کتاب‌های درسی، از ۶ نفر از معلم‌های پایه سوم ابتدایی خواسته شد که روایی محتوایی آزمون محقق‌ساخته را به طور نظام‌مند بازبینی و ارتباط آن را با حیطه محتوایی شده ارزیابی کنند و بررسی کنند ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خواندن را اندازه‌گیری می‌کند. سپس مقیاس مربوطه در یک گروه نمونه ۳۰ نفری اجرا شد و مشکلات مربوط به درک سؤال‌ها، تکمیل پرسشنامه و برآورد زمان لازم برای اجرای اصلی اجرا شد، پس از واریس پاسخنامه‌ها و حذف موارد ناقص و بدون جواب، روایی و پایایی ابزار به منظور اجرای نهایی محاسبه شد. در ارزیابی روایی محتوایی تمام ۶

مقایسه اختلال‌های خواندن در بین دانش‌آموزان و ...

معلم تایید کردند که پرسش‌های آزمون حیطه محتوایی را به اندازه کافی منعکس می‌کند و محتوا از خود کتاب‌های درسی گرفته شده است، همچنین روایی محتوایی آزمون با استفاده از نظر استادها نیز تأیید شد. به منظور تعیین پایایی آزمون قبل از اجرای اصلی، آزمون روی نمونه‌ای که شامل ۳۰ نفر از دانش‌آموزان که به صورت تصادفی از جامعه آماری انتخاب شدند اجرا گردید و آزمون دو بار و با فاصله دو هفته روی دانش‌آموزان اجرا شد. در نتایج به دست آمده، ضرایب پایایی آزمون آلفای کرونباخ آزمون کلاسی ۰/۸۷ و آزمون معلم‌ساخته جهت اخذ نمرات پایانی خواندن ۰/۷۶ به دست آمده است که تمامی ضرایب در حد بالا و قابل قبولی هستند.

نتایج

اطلاعات توصیفی مربوط به سن شرکت‌کننده‌ها نشان داد که میانگین سن و انحراف معیار دانش‌آموزان یک‌زبانه ۹/۷۶ و ۲/۲۷ بود و میانگین و انحراف معیار سن دانش‌آموزان دوزبانه ۹/۸ و ۲/۰۸ بود.

جدول ۱. میانگین متغیرهای پژوهش به تفکیک دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه

درک معانی لغات		درک مطلب		آزمون کلاسی		خواندن کلی	
یک‌زبانه	دوزبانه	یک‌زبانه	دوزبانه	یک‌زبانه	دوزبانه	یک‌زبانه	دوزبانه
میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین	میانگین
انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار
۱۰/۹	۱/۶	۹/۴۵	۱/۵	۲/۷۵	۱/۵	۳/۴	۲/۵
۱۹/۲	۱/۳	۱۷/۳	۱/۷	۳۲/۸۵	۳/۲	۳۹/۰۵	۳/۶۱

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که در همه متغیرهای پژوهش (درک معانی لغات، درک مطلب، آزمون کلاسی، و خواندن کلی)، میانگین نمره‌های دانش‌آموزان یک‌زبانه از دانش‌آموزان دوزبانه بالاتر است. جهت اینکه مشخص شود این تفاوت‌ها معنی‌دار است یا نه از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شد که نتایج آن در ادامه می‌آید.

جدول ۲. آزمون‌های تأثیر درآمد خانواده بر مؤلفه‌های اختلال‌های خواندن

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مربعات	Df	میانگین مربعات	F	Sig.	مجذور اتا
درآمد خانواده	درک معانی لغات	۳/۰۵	۱	۳/۰۵	۱/۱۸	۰/۲۸	۰/۱۳
	درک مطلب	۰/۲۵	۱	۰/۲۵	۰/۵۸	۰/۴۵	۰/۱۶
	آزمون کلاسی	۰/۲۵	۱	۳/۲۵	۳/۲۵	۰/۲۷	۰/۳۴
	خواندن کلی	۱۶/۴	۱	۱۶/۴	۴/۱۶	۰/۲۴	۰/۳۷

با توجه به جدول می‌توانیم مشاهده کنیم متغیر درآمد خانواده در هیچ یک از متغیرهای وابسته اثر معنی‌دار ندارد ($P > 0.05$).

جدول ۳. نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره جهت مقایسه متغیرهای پژوهشی دانش‌آموزان یک زبانه و دو زبانه

متغیر مستقل	متغیرهای وابسته	مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	Sig.	مجذور اتا
زبان	درک معانی لغات	۲۱/۳	۱	۲۱/۳	۸/۳۱	۰/۰۰۷	۰/۱۸
	درک مطلب	۲۰/۰۷	۱	۲/۰۷	۴/۷۷	۰/۰۳۵	۰/۱۱
	آزمون کلاسی	۳۶/۶	۱	۳۶/۶	۱۴/۱	۰/۰۰۱	۰/۲۸
	خواندن کلی	۱۴۶/۷	۱	۱۴۶/۷	۱۲/۳	۰/۰۰۱	۰/۲۵

نتیجه آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (جدول ۳) نشان می‌دهد بین درک معانی لغت، آزمون کلاسی، و خواندن کلی دانش‌آموزان یک زبانه و دو زبانه تفاوت معناداری وجود دارد در حالی که درک مطلب دانش‌آموزان یک‌زبانه با دانش‌آموزان دو زبانه تفاوت معناداری ندارد.

بحث

عوامل متفاوتی در ایجاد و تشدید اختلال‌های گفتار و زبان دخیل هستند، دوزبانگی در کنار سایر عوامل می‌تواند چنین اختلال‌هایی را در افراد ایجاد نماید. دوزبانه بودن بدین معنا است که یک فرد یا مجموعه‌ای از افراد در یک جامعه از بیش از یک زبان برای ارتباط استفاده می‌کنند. هدف پژوهش حاضر بررسی تاثیر پدیده تک‌زبانگی و دوزبانگی بر خواندن کودکان بود. یافته‌ها نشان داد که دانش‌آموزان دوزبانه بیشتر از همتایان یک‌زبانه خود علائم اختلال‌های خواندن را نشان می‌دهند. این یافته همسو با نتایج پژوهش‌های (هوسپیان، ۱۳۷۸)، (رحمانی زاده، ۱۳۷۸)، (عصاره، ۱۳۸۴) و (حسناتی و همکاران، ۱۳۹۱) است.

در درک معانی واژه‌ها دانش‌آموزان یک‌زبانه به مراتب بهتر از دانش‌آموزان دوزبانه عمل کردند، مشکلات ناشی از درک معانی واژه‌ها در کردزبانان به نسبت بیشتر از فارس‌زبانان بوده و دانش‌آموزان فارس زبان درک معانی بهتر و اختلال‌های کمتری داشتند. این یافته با نتایج پژوهش‌های (رحیمیان و صادقی، ۱۳۸۵)، (رحمانی زاده، ۱۳۷۸)، (عصاره، ۱۳۸۴)، و (حسناتی و همکاران، ۱۳۹۱) همسو است. کمبود دانش واژگانی حاصل از آموزش، تداخل زبان مادری و تعبیر تحت‌اللفظی و اشتباه گرفتن واژه‌های مترادف به جای واژه‌هایی که با هم می‌آیند مانند: یاد مانده، باقی‌مانده از اهم مشکلات دانش‌آموزان دوزبانه در درک معانی واژه‌ها است.

بر اساس یافته‌های به دست آمده بین درک مطلب دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. این یافته همسو با پژوهش کاترین کوهنرت و بتیس (۲۰۰۶) بود که نتایج پژوهش آنها نشان داد روند درک زبانی در دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه‌ها یکسان است.

همچنین نتایج نشان داد تفاوت آزمون کلاسی بین دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه نیز معنی‌دار بود و نمره کلی خواندن دانش‌آموزان یک‌زبانه بیشتر از دانش‌آموزان دوزبانه است که این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های هوسپیان (۱۳۷۸)، قدیر (۱۳۸۱)، و شاه‌محمدی (۱۳۸۴) همسو بود، این پژوهشگران نشان دادند دوزبانه بودن دانش‌آموزان تأثیر منفی بر پیشرفت تحصیلی آنها دارد. همچنین با یافته‌های

مقایسه اختلال‌های خواندن در بین دانش‌آموزان و ...

پژوهش‌های مارتین ری و بالستوک (۲۰۰۸) که بر اساس پژوهش خود به این نتیجه رسیده بودند که دوزبانه‌ها در عملکرد خواندن ماهرترند و از نظر پیشرفت تحصیلی در مدرسه از افراد یک‌زبانه جلوترند، ناهمسو بود.

چند تبیین احتمالی برای این یافته‌ها می‌توان مطرح کرد؛ نخست آن که، همان‌گونه که سوانسون (۲۰۰۳) گزارش کرده است دانش‌آموزان دوزبانه به دلیل کمبود خزانه واژه‌ها نسبت به دانش‌آموزان یک‌زبانه، در بیشتر موارد در خواندن دارای مشکل هستند که این مشکل با افزایش سن و دریافت آموزش بیشتر، کم کم از بین می‌رود. دوم آن که، به باور سیلور و هجین (۲۰۰۲) این موضوع که اختلال خواندن در دانش‌آموزان دوزبانه بسیار بیشتر از دانش‌آموزان یک‌زبانه است نشانگر آسیب‌شناسی خواندن دانش‌آموزان دوزبانه است و نیازمند مداخله فوری برای کاهش عوارض آن است. سوم آن که، به عقیده سایق حداد و انجوا^۱ (۲۰۱۰)، نبود امکانات آموزشی و توزیع ناعادلانه مواد آموزشی در میان دانش‌آموزان خرده‌فرهنگ‌ها و قومیت‌ها با زبان‌های گوناگون در روستاها، عامل مهم تفاوت در فراوانی اختلال خواندن در دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه است. چهارم آن که، در رابطه با این یافته‌ها، به باور برنیگر، نیلسن، ابوت، راسکیند و ویسمن (۲۰۰۸)، خزانه ناکافی واژگان در دانش‌آموزان دو زبانه نسبت به سایر دانش‌آموزان، نشان‌دهنده ضرورت به کارگیری راهکارهایی برای کاهش این اختلال برای پیشگیری از گسترش آسیب‌شناسی تحصیلی دانش‌آموزان است.

در نهایت می‌توان اظهار داشت که با وجود تأثیر مثبتی که دوزبانه بودن روی تحول زبانی و آموزشی بچه‌ها دارد، اما از یافته‌های مذکور و مطالعات بررسی شده می‌توان چنین نتیجه گرفت که در صورتی که دوزبانگی کودکان از سال‌های اولیه رشد و به طور همزمان و کامل شکل نگیرد و توانایی دو یا چندزبانه بچه‌ها در همان دوره ابتدایی رشد داده نشود، آنها درک عمیق‌تری از زبان پیدا نمی‌کنند و نمی‌آموزند چگونه این توانایی‌ها را بکار ببندند. مخصوصاً این که اگر شکل نوشتاری این زبان‌ها را به درستی یاد نگیرند. همین امر باعث مشکلاتی در زمینه شکل‌گیری اختلال‌های خواندن می‌شود.

در انجام این پژوهش محدودیت‌هایی وجود داشته است از جمله این که، این پژوهش بر روی جمعیت دانش‌آموزان دبستانی شهرستان روانسر انجام شده است و در تعمیم‌دهی نتایج آن به جمعیت‌های دانش‌آموزی شهرستان‌های دیگر، به ویژه تعمیم یافته‌های این پژوهش به شهرستان‌هایی با ویژگی‌های زبانی، فرهنگی و آموزشی بسیار متفاوت با شهرستان روانسر باید محتاط بود. از دیگر محدودیت‌های این پژوهش میسر نبودن بررسی رابطه اختلال خواندن با برخی متغیرهای مهم و اثرگذار بر این اختلال مانند سطح تحصیلات والدین، وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده و میزان بهره‌گیری از رسانه‌های گروهی، کامپیوتر و مواد آموزشی در خانه بود که پیشنهاد می‌شود این محدودیت‌ها در بررسی‌های گسترده‌تر مورد توجه قرار گیرند.

پیشنهاد می‌شود این پژوهش در شهرهای دیگر دارای مردم دوزبانه نیز تکرار شود. همچنین در سایه پژوهش‌های آزمایشی می‌توان اثربخشی راهکارهای پیشگیرانه، مداخله‌ای-درمانی و آموزشی را برای دانش‌آموزان بررسی نمود.

سپاسگزاری: از تمامی افرادی که در انجام این پژوهش ما را یاری رسانده‌اند قدردانی می‌شود.

منابع

- خان زاده، ع. (۱۳۷۱). دوزبانگی و خلاقیت زبانی، مجموعه مقالات سمینار ابعاد دوزبانگی. حسناتی، ف؛ جلالی پور، م؛ لطیفی، س؛ گودرز، م؛ و دبیری، س. (۱۳۹۱). بررسی مهارت‌های آگاهی واجی دانش آموزان تک‌زبان فارسی زبان و دوزبان فارسی عرب زبان پایه دوم دبستان شهر اهواز. فصلنامه تازه‌های علوم شناختی، ۲، ۳۴-۲۶.
- رحمانی زاده، م. (۱۳۷۸). بررسی میزان درک مطلب خواندن دانش‌آموزان مناطق دوزبان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
- رحیمیان، ا؛ و صادقی، احمد. (۱۳۸۵). شیوع اختلال خواندن در دانش‌آموزان دبستانی. مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، ۴، ۴۳-۲۴.
- شاه محمدی، ا. (۱۳۸۴). مقایسه پیشرفت تحصیلی بین دروس املا و ریاضی در دانش‌آموزان. مجله مشاوره/ایران، ۱۷-۲۳، ۱.
- عصاره، ف. (۱۳۸۷). بررسی مشکلات زبان‌آموزی کودکان پایه اول ابتدایی در مناطق دوزبان. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ۹، ۷۲-۶۵.
- علایی، ب. (۱۳۸۴). دوزبانگی و رویکرد مناسب آموزشی. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی شهید باهنر کرمان، ۲۲، ۳۹-۲۱.
- فیاضی بارجینی، ل. (۱۳۸۹). رابطه دوزبانگی و اختلال‌های گفتار و زبان. نشریه تعلیم و تربیت استثنایی، ۱۰۲، ۶۷-۶۲.
- قدیر، م. (۱۳۸۱). بررسی رابطه دوزبانگی و استفاده از تفکر واگرا در دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی ساکن تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید علامه طباطبایی.
- کمالی، ب. (۱۳۸۴). دو زبانگی: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. انتشارات مدرسه، موسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- هوسپیان، آ. (۱۳۸۷). مقایسه توانایی معنی‌شناختی دانش‌آموزان تک‌زبان و دو‌زبان در پایه‌های دوم و پنجم دبستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده، دانشکده توان‌بخشی، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
- یمنی وزی سرخابی، م. (۱۳۷۱). نظام آموزش و پرورش ایران. مجموعه مقالات سمینار بررسی ابعاد دو زبانگی.

- Berninger, V. W., Nielsen, K. H., Abbott, R. D., Wijsman, E., & Raskind, W. (2008). Writing problems in developmental dyslexia: Under recognized and under-related. *Journal of School Psychology*, 46, 1-21.
- Brocki, K.C., Eninger, L., Thorell, L.B., & Bohlin G. (2010). Interrelations between executive function and symptoms of hyperactivity/impulsivity and inattention in preschoolers: A two year longitudinal study. *Journal of Abnormal Child Psychology*; 38, 163-71.
- Karami-nori, R., shejaaei, R., Moniri. S., gholami, A., Moradi, A. L., Akbari., zarkhane, S., & nillsoon, L. g. (2008). The effect of childhood bilingualism in episodic and semantic memory task. *Scandinavian journal of psychology*, 49. 93-109.

- Kohnert, k., & Windsory, D. (2006). Do language-based processing tasks separate children with language impairment form typical bilinguals? *Journal of learning disabilities research and practice*. 21, 19-29.
- Lyon, G.R., shaywitz, S. E., & shaywitz, B. A. (2003). A definition of dyslexia. *Annals of dyslexia*, 35, 1-14.
- Martin-Rhee, M., & Mbialyslok, E. (2008). The development of two type of control in monolingual and bilingual children. *Bilingualism Journal of language and cognition*. 26.123-147.
- Nicol,y. E. (2001). *One mid, two languages: Bilingual language processing*. Oxford: Blackwell pub.
- Romain, S. (1997). *Bilingualism*. UK. Oxford; Blackwell publisher s ltd.
- Saiegh-Haddad, E., & Andgeva, E. (2010). Acquiring reading in two languages: An introduction to the special issue. *Journal of reading and writing*. 23, 263-267.
- Silver, A. (2010). *Disorders of Learning in Childhood*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Silver, A., & Hagin, R. (2002). *Disorders of learning in childhood*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Swanson, L. H. (2003). *Handbook of learning disabilities*. New York, NY: Guilford Press.
- Thorn, A., & Page, M. (2009). *Interaction between short term memory and long term memory in verbal*. New York: Guilford.
- Wallace, A. J. (2010). Early Identification of Learning Disorders Helps Children Succeed. *Pediatric Annals*, 34, 328-329.
- Yatvin, J. (2011). Minority view. Final report of the National Reading Panel. Washington DC: National Institute of Child Health & Human Development.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی